

ONZE BOSCHZANGERS,

DOOR

J. HENDRIK VAN BALEN.

Het is een nobel drietal, waarvoor ik een oogenblik de aandacht kom vragen, en wel: *de Fluiter*, *Phylloscopus sibilatrix*, *de Fitis*, *Phyll. trochilus*, in Groningen *Hofzanger* genoemd, en *de Tjiftjaf* *Phyll. rufa*, in Groningen *Tierentijn* genaamd, maar die bij onze vogelhandelaars allen drie, zonder onderscheid, genoemd worden *kersen-pikkertjes* en *geeltjes*.¹

Allen drie gelijken zeer op elkaar, en hoewel er op de keper beschouwd zekere onderscheidingsteekenen zijn, kan men ze op het eerste gezicht slechts van elkaar onderscheiden door het verschil in grootte. De fluiter is de grootste, op hem volgt de fitis en de kleinste is de tjiftjaf. De heerschende kleur van allen is oljfgroen met geel, bij de eene wat meer grijs, bij de andere wat meer groenachtig. Het zijn kleine vogels met een kleinen snavel en een staart, die maar weinig ingesneden is. Zij leven in het lage hout en broeden op den grond.

Den *Fluiter* zullen wij het eerst wat nader beschouwen. Hij heeft ongeveer de grootte van een pimpel, maar is veel ranker. Op de boven-deelen is hij grijsachtig geelgroen, staart en vleugels zijn oljfkleurig. Eene streep boven het oog, de keel en de krop zijn fraai licht citroengeel; de overige onderdeelen zijn geelachtig wit. De pooten zijn roodbruin, evenzoo de bek. Tusschen mannetje en wijfje is geen verschil.

Hij houdt zich in droge streken, in het lage hout op. In Zuid-Holland vindt men hem langs de duinen, maar niet menigvuldig.

Van half April tot September komt hij bij ons voor, en nestelt slechts éénmaal 's jaars. Zijn nest heeft den vorm van een bakkersoven

¹ Ook den *Spotvogel*, *Phyllopneuste hypolais*, noemen zij zoo.

en wordt vervaardigd uit mos, gras en bladeren. Meestal is het zeer verborgen tusschen het gras of andere planten, en dikwijls ook vindt men het op de afgehouden stronken van hakhout, tusschen de jonge scheuten. Het is moeilijk te vinden, en het is mij gebeurd dat ik er weken lang naar zocht, en ten slotte tot de ontdekking kwam, dat ik er stellig vijftigmaal langs was geloopt en er voor had gestaan. Het is meestal een weinig vooroverhellend geplaatst. De eieren, 5 à 6 in getal, zijn wit met donkerpaarse stipjes; zij liggen achter in het nest. De jongen zijn zeer fraaie diertjes, die lang in het nest blijven. Zij verlaten het pas als zij volkomen ontwikkeld zijn en het geheele vederkleed bezitten.

De fluitier is een goed zanger. Terwijl hij zingt is hij in onophoudelijke beweging. Met hangende vleugels huppelt hij op de lage takken rond, en men kan hem dan vrij dicht naderen. De zang is vol en helder, uit fluitende en sissende tonen samengesteld, die eindigen in eenige lokkende tonen en een verruklijk geheel vormen. De jongen maken een snerpnd-fluitend geluid en vliegen, nog lang nadat zij het nest hebben verlaten, de ouderen na, hen plagende om voedsel, dat geheel uit insecten bestaat.

De *Fitis* is, zooals ik gezegd heb, kleiner, iets kleiner dan de pimpel, doch veel ranker. Op de bovendeelen is hij olijfgroen, de borst is geel; de buik wit; boven het oog loopt eene citroengele streep. Na den herfst-rui is de buik helder geel. Het oog is bruin, bek en pooten zijn hoornkleurig. Mannetje en wijfje zijn gelijk van kleur.

De *fitis* is verspreid over Europa, Azië en Noord-Amerika. In Europa treft men hem aan van Scandinavië tot in het Zuiden; in de beide andere werelddeelen over een groot deel van het Noorden. Tegen den winter, September, vertrekt hij naar zuidlijker streken ten noorden van Afrika en de Indië. Velen overwinteren ook in Midden-Europa.

De plaatsen, die hij bewoont, zijn droge streken, bij ons de duinstreken, waar men hem in elk boschje, in elken boomgroep aantreft. In andere landen bewoont hij de vlakten en de bergen, maar meestal houdt hij zich in het lage hout, op golvend terrein op. Toch treft men hem ook wel in de pijnboomwouden der bergen aan. In den herfst ziet men hem ook in het struikgewas en op dicht met riet begroeide plaatsen. Hij trekt bij nacht; de mannetjes en wijfjes trekken afzonderlijk. De mannetjes komen het eerst op de broedplaatsen aan, en verlaten die ook na de wijfjes.

Het nest is op of in den grond geplaatst, in eene komvormige holte, en, zoo dikwijls ik het vond, altijd op een glooienden zanderigen bodem. Evenals dat van den fluiter is het moeilijk te vinden, daar het meestal verborgen zit onder de langs den grond kruipende braamranken of onder wortels van struiken en boomen. Slechts enkele malen trof ik het op bijna onbegroeide plekken aan, maar zelfs dan nog is het moeilijk te ontdekken. Het wijfje bouwt het nest; zij maakt of kiest een kuiltje in den grond, brengt er mos en grasstengels en worteltjes heen, die zij weldra in den vorm van een kegel of eenigszins gerekten halven bol schikt. Zij werkt er slechts gedurende den morgen aan en verricht dat werk zóó ijverig, dat binnen weinige dagen het nest gereed is. Als zij er niet aan werkt, is zij er niet bij, zeker uit vrees haar nest te verraden, en over het algemeen wendt zij alle voorzorgen aan om hare nestelplaats niet te verraden. De wanden van den cirkelvormigen ingang zijn zeer dik en voor een groot deel uit mos samengesteld. Van binnen is het belegd met vederen.

In het begin van Mei worden de eieren gelegd. Zij zijn langwerpig, glanzend melkwit, met roode vlekjes, min of meer dicht bij elkaar en ten getale van 5 of 7. Mannetje en wijfje broeden afwisselend; het eerste gedurende het midden van den dag, het wijfje den overigen tijd. Deze zit zeer vast op de eieren en vliegt niet weg, zelfs al is men vlak bij het nest genaderd. Ik vertrouw, dat men haar met eene snelle beweging zou kunnen grijpen. Als zij opvliegt, vliegt zij vlak langs den grond, maar hebben zij eenmaal jongen, dan wenden zij dezelfde kunstjes aan als de grasmusch, om den onwelkomen bezoeker van het nest af te leiden. Zij houden zich dan gewond en vallen als vleugellam voor uwe voeten neer, om terstond op te springen en door de struiken weg te scharrelen en een eindje verder hetzelfde spelletje te herhalen, tot gij ver genoeg van het nest zijt afgedwaald. In het laatst van Mei of het begin van Juni komen de jongen uit, die er allerliefst uitzien: de bovendeelen zijn olijfgrijs, de borst geelachtig en de buik wit. Eenige dagen nadat de jongen zijn uitgevlogen, beginnen de ouders voor het tweede broedsel te zorgen.

De fitis is zeker een der aardigste inlandsche vogeltjes, die ik ken, en die door zijn levendige, vroolijke manieren en zijn lief, eenigszins droefgeestig gezang, aller harten wint. Hij is bijna onophoudelijk in beweging, tusschen de takken rondspringende, door het loof glijdende, dan weer een eindje vliegende. Vertrouwlijk kijkt hij naar den wan-

delaar, die naar zijne vlugge bewegingen ziet of naar zijn droefgeestig gezang luistert, en laat zich gemakkelijk waarnemen. Van den eenen boom vliegt hij op den anderen over in eene rechte lijn, maar bij grootere afstanden vliegt hij in eene golvende lijn, met min of meer groote bochten. Gij kunt hem zoo geruimen tijd volgen, daar hij zelden veel haast maakt. Hij is een zeer moedig, strijdlustig vogeltje, dat geen indringers duldt op het gebied, dat hij bewoont. Vinnig vliegt hij alle vogels aan, die bij zijne verblijfplaats komen, om ze te verdrijven.

Zijn zang is weinig afwisselend; hij herhaalt zijn korten zang dikwijls met korte rusttijden. Het bestaat uit slechts weinige zachte gevoelvolle tonen, maar die klinken zóó lieflijk, zóó zacht smeltend en zijn zoo harmonieus, dat men dit tevergeefs bij een anderen vogel zoekt. Meestal laat hij zijn zang hooren als hij aan het eind van een tak gekomen is; eenige oogenblikken vergast hij er den luisteraar dan op en is dan met een paar sprongen weder op een anderen, kort bij, overgegaan. Vooral in den paartijd zingt hij van het aanbreeken van den dag tot zonsondergang. Dan vliegt hij het wijfje na van boom tot boom, slaat met de vleugels en zingt bijna zonder ophouden.

De *Tijftjaf*, de kleinste van de drie, is bijna even algemeen als de fitis. Hij heeft de grootte ongeveer van het winterkoninkje en gelijkt zeer veel op den fitis, wiens kleur hij ook heeft. Als men ze niet bij elkaar heeft, is het moeilijk uit te maken of men een fitis of een tijftjaf heeft. Kenmerken zijn echter de minder heldere kleur en de zwartachtige pooten van den laatste. Andere kenmerken, waaraan men deze boschzangers uit elkaar kan kennen, zijn de volgende. De *fluiter* heeft de eerste slagpen korter dan de voorste, groote vleugeldekvederen; de tweede slagpen is even lang als de vierde, en de pooten zijn rood- of bruinachtig geel. De *fitis* bezit het eerstgenoemde kenmerk evenzeer, maar de 2de slagpen houdt het midden tusschen de 4de en de 5de en de pooten zijn bruingeel. De *tijftjaf* ten slotte is te kennen aan de kortere vleugels; de 2de slagpen is even lang als de 7de, en de pooten zijn zwartbruin.

De tijftjaf maakt een kogelvormig nest, dat dicht bij, maar niet op den grond te vinden is. De eieren, 5 à 6 in getal, zijn wit met roodbruine stipjes. Hij komt het vroegst, in het begin van April, en blijft het laatst, tot in October.

Als zanger beteekent hij niet veel. Het gezang, dat hij doet hooren,

bestaat slechts in een poosje achter elkaar uitroepen van de syllaben tjif-tjaf, met de regelmatigheid van het tikken van een uurwerk, wat op den duur nog al vervelend is.

Al deze soorten voeden zich met insecten en hunne maskers en eieren, en ook met beziën.

Als kooivogel is alleen de fitis geschikt. Den fluiters en den tjiftjaf is het mij nimmer mogen gelukken aan de gevangenschap te doen wennen. Allen stierven binnen korten tijd. Ook het opkweken der jongen is een ondankbaar werk en loont de moeite en zorg niet, daar de jongen meestal sterven als zij reeds alleen eten en zich vrij in de kooi bewegen.

Alleen de fitis verzoent zich met de gevangenschap, maar niet allen. Velen sterven in de eerste dagen; is dat niet het geval, dan kan men er op rekenen den vogel te behouden. In het omgekeerde geval, als de vogel bol gaat zitten, de oogen gedurig halfgesloten houdt en op deze wijze, alsof hij dronken is, over den bodem van de kooi rondscharrelt of stil in een hoek gaat zitten, kan men er zeker van zijn dat hij spoedig sterft. Men geve hem in dat geval de vrijheid, daar men er een nuttig leven mede spaart. In het leven blijven in de kooi, doet hij in dat geval toch niet.

In de kooi, gedurende de eerste dagen, en later zoo mogelijk vrij in de kamer, houdt hij het goed uit op kruim van oudbakken wittebrood met geraspte peen, half en half, waarbij men wat mierenlarven (mierenlarven) mengt. Bij gebrek aan deze laatsten kan hij er lang buiten, doch het is altijd beter hem deze zoo geregeld mogelijk te verstrekken. Het is in gevangenschap een allerliefst vogeltje. Langen tijd heb ik er een gehad, en een mijner vrienden bezit er thans een, die reeds een halfjaar in zijn bezit is en den geheelen zomer zijn zang heeft doen hooren.

Eene proef, die ik eerst onlangs nam, kan ik zeer aanbevelen.

Ik had een fitisnest ontdekt in het laatst van Mei, waarin 6 pasgeboren jongen lagen. Het had mij eenige moeite gekost het nest te ontdekken, en toen ik het niet spoedig vond, legde ik mij op een afstand neer om het paar gade te slaan. Het mannetje deed uit de lage boomen aanhoudend met korte tusschenpoozen zijn gezang hooren en bleef op tamelijken afstand van het nest. Het wijfje sprong zoo onbezorgd mogelijk in de struiken, die den bodem allerwegen bedekten, rond, met het duidelijke doel het te doen voorkomen, alsof daar geen

nest was. Zij verraadde noch angst noch haast om de jongen te bezoeken, maar scharrelde tusschen de struiken rond als vogels, die geen vrees koesteren, en iemand, die niet met hunne gewoonten en listen bekend was, zou het dan ook opgegeven hebben dáár een nest te zoeken. Ik merkte echter op, dat zij telkens op één en denzelfden struik terugkwam, en begreep dat daar het nest moest zijn. Werkelijk lag het er in eene kleine uitholling op de glooiing van het duin. In de eerste dagen van Juni nam ik het nest met de jongen, die zoo ver waren dat de veertjes te voorschijn kwamen weg, en legde het in de knip. Het wijfje was terstond gevangen, doch het mannetje kwam er wel bij, maar niet er in. Ik plaatste het wijfje met het nest in eene kooi, die slechts van voren open was en waarvoor een gordijntje hing. Tot mijne vreugde bemerkte ik weldra, dat het wijfje de jongen voedde. In de eerste dagen gaf ik ze enkel mieren-eieren (mierenlarven) en vervolgens kruim van oudbakken brood, geraspte peen en mieren-eieren van elk $\frac{1}{3}$. Den 11den Juni verlieten de jongen het nest en wilden er niet meer in, en acht dagen later aten zij alleen.

Gedurende het grootbrengen harer jongen merkte ik op, dat het wijfje niet juist geregeld deelde. De een kreeg wel eens zesmaal tegen den ander eens. Het was ook hier: de vlugste of brutaalste, die zich het meest op den voorgrond wist te dringen, kreeg het meest. Zaten de jongen te soezen, zoodat zij het wijfje, als het met voedsel in den snavel bij hen kwam niet bemerkten, dan liet zij haar welbekend klagend gefluit hooren, maar veel zachter. Onmiddellijk waren dan allen gereed om toe te happen. Hadden zij goed gegeten, dan zat het zestal dicht tegen elkaar gedrongen te rusten. Het wijfje nam ze dan een voor een onder handen en zuiverde snavel en vederen van de kleine deeltjes van het voedsel, die er aan waren blijven hangen. Opmerkelijk was het, dat de vogels, die anders, zoodra het wijfje zich slechts bij hen vertoonde, terstond den snavel openden, dan rustig bleven zitten en zich geduldig lieten zuiveren van de nauw zichtbare korreltjes voedsel. Des nachts zat het wijfje bij de jongen in het nest, later op de stokken te midden van haar zestal.

Zoodra zij alleen konden eten, begon de strijdlast, waarvoor de fitissen bekend zijn, zich te openbaren. Als de jongen stil op de stokken zaten en het wijfje vloog wat onrustig, beten zij naar haar. Dit verergerde spoedig zoozeer, dat zij formeel op haar aanvielen, en menigmaal lagen zij letterlijk op den bodem van de kooi te rollen.

Ook onderling begonnen zij vinnig te vechten. Daar het wijfje hoe langer hoe onrustiger werd, liet ik haar vliegen.

Eene week vroeger was zij uit de kooi ontsnapt, die op het balkon van mijne woning was geplaatst. Zij vloog in de boomen en voederde de jongen door de traliën van de kooi heen. Toen ik daarop, om haar weer in mijne macht te krijgen, de kooi in de kamer plaatste, volgde zij een oogenblik later, na even op het balkon te hebben gezeten, de kooi ook in de kamer. Door de deur snel te sluiten had ik haar weer in mijne macht, maar het was opmerkelijk, dat, toen ik haar later vrij liet, zij zich terstond verwijderde. Zou zij begrepen hebben, dat de jongen het nu wel zonder haar konden stellen, of zou de ondank, waarmede hare trouwe opvoeding werd beloond, haar van de jongen hebben vervreemd?

Wat het troepje jongen betreft, zij verkeerden in blakenden welstand, eten goed en zelfs veel, en vechten om het voedsel, dat zij elkaar uit den snavel trekken. Telkens zijn zij in gevecht gewikkeld; de een springt boven op den ander, en zij liggen soms op den rug in de kooi te vechten. Overigens zijn zij vrij mak en niet bevreesd als ik mijne hand in de kooi steek, en zij pikken de miereneieren tusschen mijne vingers uit. Ik houd mij overtuigd, dat, als ik het wijfje bij hen had gelaten, zij even wild waren geworden als zij. Ik kan deze wijze om insecten-etende vogels te houden zeer aanbevelen; men heeft volstrekt geen moeite van het opkweken en verkrijgt makke, sierlijke kooi-vogels, die terstond aan het kunstmatige voeder gewend zijn.

Den volwassen vogel te vangen, geschiedt zeer gemakkelijk in de zoogenaamde slagkooi of meezenknip. Men heeft die slechts, voorzien van een mees of pimpel of anderen kleinen vogel, in den tuin te hangen en in de knippen een paar meelwormpjes vast te steken. Ook met lijnroeden rondom eene kooi vangt men hem gemakkelijk, maar dit is minder aan te bevelen, daar de vogels op die wijze zeer worden gehavend.

's Gravenhage, Juni 1882.
